

Troelstra was hier in 1894.

Colporteur het dorp uit geranseld.

Politieke voor- en tegenstanders vliegen elkaar soms in de haren. Dat hebben we het afgelopen jaar wel gemerkt in Scherpenzeel. Niet letterlijk, maar figuurlijk natuurlijk. Hoewel...soms gaat er in de politiek wel heel heftig aan toe.

Aan het eind van de negentiende eeuw is het in Nederland met name de jonge Pieter Jelles Troelstra die arbeiders opruit zich tegen de gevestigde orde te verzetten. In *De Baanbreker*, volksblad voor de provincie Utrecht, doet hij verslag van in zijn ogen misstanden in de maatschappij. Troelstra is oprichter en redacteur van het blad. Het wordt door colporteurs voor 3 cent verkocht. Ook in Scherpenzeel. En daar gaat het mis. In augustus 1894 probeert een colporteur het socialistische blad in Scherpenzeel aan de man te brengen. Burgemeester Dirk Pool is kennelijk geïnformeerd. Hij stuurt er een politieagent op af om 'de man op de hielen te lopen'. Dat moet de Scherpenzeelers voldoende angst aanjagen om het blad niet te kopen. Volgens *De Baanbreker* zijn er desondanks tweehonderd exemplaren verkocht.

Handgemeen

Een week later wordt de sfeer toch wat grimmiger. Een colporteur van *De Baanbreker* komt nietsvermoedend naar Scherpenzeel. Als hij een herberg binnengaat om een glas bier te drinken, merkt hij al snel dat daar een onaangename sfeer heerst en hij niet welkom is. Hij wil daarom Scherpenzeel weer verlaten, maar zodra hij buitenkomt, wordt hij belaagd door een groep mannen die op hem af stormen, tegen hem schreeuwen en hem zelfs stompen. Volgens *De Baanbreker* zijn deze mannen

omgekocht met jenever en geld en hebben ze vrij genomen van hun werk om de verkoper met stokken en vuisten het dorp uit te ranselen. Het blad schrijft verder dat als beloning voor deze heldendaad de inwoners door de burgemeester en door Royaards van Scherpenzeel een Oranjefeest krijgen aangeboden op 31 augustus. Niet alle Scherpenzelaars waarden de actie van een hun dorpsgenoten. Na het feest gooien ze de ramen in bij 'de mensen die algemeen voor de opstokers gehouden worden'. Het zijn rentenier Van Es, schoenmaker Gerrit Vlastuin, Evert Kuiper en de molenaar die verantwoordelijk zijn voor deze tegenactie. De week daarna kan de verkoper van De Baanbreker ongestoord zijn werk doen.

Pieter Jelles Troelstra

Op 26 augustus 1894 richt Troelstra met enkele andere sociaaldemocraten de SDAP op. Hij trekt daarna het land in om het gedachtegoed van de partij onder de aandacht te brengen. Begin september 1894 komt de dan 34-jarige jonge socialist ook naar Scherpenzeel. 'Vol graagte werden daar de bladen en tractaatjes in ontvangst genomen. Slechts enkele stijfkoppen weigerden de blaadjes aan te nemen', zo schrijft hij in De Baanbreker. Het spijt Troelstra dat er geen terrein is 'om het volk toe te spreken en nog eens nader ons tractaatje 'Wat willen de sociaal-democraten' toe te lichten'. Volgens hem probeert de rijksveldwachter op allerlei manieren ruzie te maken om later de socialisten de schuld te kunnen geven. Als Troelstra het dorp lopend verlaat naar station Woudenberg-Scherpenzeel en onderweg met enkele inwoners praat, probeert de veldwachter hem de mond te snoeren met de woorden: 'Ik verbied je volkstoespraken te houden'. Pieter Jelles Troelstra reageert en zegt: 'Ik laat me niet door jou verbieden te spreken met wie ik wil'. Vervolgens ontstaat een felle woordenwisseling, waarbij Troelstra de veldwachter op zijn bevoegdheden wijst en het volgens hem duidelijk is dat de politie opdracht heeft gekregen zoveel mogelijk haar best te doen relletjes en verzet uit te lokken om de socialisten in een kwaad daglicht te zetten, maar daartoe laten de sociaaldemocraten zich niet verleiden. 'De machthebbers in Scherpenzeel zijn bang dat de arbeiders met ons in aanraking komen. Daarentegen gevoelen de arbeiders, dat het socialisme alleen hun verlossing kan brengen uit de verschrikkelijke onderdrukking, waarin ze verkeren', aldus de socialistenleider. Op het station praat Troelstra in de wachtkamer met Scherpenzeelse volgelingen. Maar de stationschef en vier politieagenten gelasten iedereen die niet op de trein wacht het lokaal te verlaten. 'Het was alsof we melaatsen waren. De Scherpenzeelse machthebbers dreigen de arbeiders hun werk te ontnemen als ze zich inlaten met de socialisten. Gelukkig zien zij hun slavenstoestand in en als eens de grote dag komt waarop de dieven onteigend zullen worden, dan zullen zij zien dat de slaven vrije mensen zijn geworden', zo betoogt Troelstra. Als de trein vertrekt, wuiven sympathisanten hem een vaarwel toe. 'Wij antwoorden: tot weerziens!'

Troelstra's vergissing

Jaren later, in 1918, doet Pieter Jelles Troelstra een vergeefse oproep tot een socialistische revolutie in Nederland. Door een gebrek aan organisatie en door het ontstaan van een tegenbeweging loopt de poging met een sisser af. Zijn revolutiepoging gaat de geschiedenis in als 'De vergissing van Troelstra'.

Maart 2022